

El vocabulari de la pansa

Blanca Cubells Saceda
Cristòfol Bisquert Cardona

Xàbiga 8
2004

EL VOCABULARIO DE LA PASA

Blanca Cubells Saceda i Cristòfol Bisquet Cardona

El monocultivo de la uva ha sido, hasta mediados del siglo XX, la principal fuente de ingresos para la gente de esta comarca. *Escaldar*, acción de transformar la uva de moscatel en pasa, ha sido la más singular característica de este mundo agrario. Esta actividad ha generado construcciones propias de la arquitectura local como los riuraus o las estufas y ha condicionado también el paisaje de la Marina Alta. La lengua no es ajena al modo de vida de la población que la usa, ya que la gente necesita comunicar sus vivencias. Esto posibilita campos semánticos ricos en matices relacionados con la actividad económica principal de la zona. Dar a conocer este patrimonio es el principal objetivo de este artículo. Es, por tanto, un vocabulario de las palabras y objetos de este mundo agrario en vías de extinción.

En consonancia con este objetivo, la metodología de este trabajo ha sido la de campo, es decir, la de recibir información directamente de la gente. Aún es posible estudiar este mundo a través de las vivencias de personas que han trabajado en ello. La información recibida presenta la estructura de un diccionario tradicional para facilitar la búsqueda de palabras.

VOCABULARY ON THE "PANSÀ" - SULTANA MAKING PROCESS

Blanca Cubells Saceda and Cristòfol Bisquet Cardona

Up until the mid twentieth century, the monoculture of grape crops was the most potential source of income for the population in the area. "*Escaldar*" -scalding-, process used to produce sultanas from moscatel grape was the most outstanding feature of this earth-related environment. This means of life also contributed to create a way of construction and landscape peculiar to the area of the Marina Alta, such as riuraus -terraces enclosed by tosca stone arches- or brasiers. On the other hand, the language used is in keeping with the lifestyle of the population, satisfying in this manner, the urge to share their experience. This fact produces extensive semantic fields specific to the main activity of the area. This article aims to contribute to the promotion of the heritage of years gone by and includes a list of words and items particular to this agricultural setting which is now falling into oblivion.

In order to fulfill the purpose of the research, information has been collected on a one-to-one basis, that is directly from the people who have been involved, at some time, in this kind of activities. This acquired information has been compiled in a reference book and arranged in the traditional order, thus simplifying the selection of words.

INTRODUCCIÓ

La nostra intenció, amb aquest article, ha estat fer un recull del lèxic relacionat amb l'escaldada a Xàbia, procés de fer del raïm de moscatell pansa. Aquest procés artesanal suposava la principal font d'ingressos d'una bona part dels pobles de la comarca, determinant el paisatge i la forma de vida. Actualment hom només escalda una petita quantitat de raïm simbòlica de forma tradicional. Això no obstant, les petjades de l'antiga activitat són ben visibles i han estat aprofitades pel turisme.

El nostre mètode de treball –que a continuació explicarem– ha condicionat l'aparició de termes relacionats en major o menor mesura amb el nostre camp d'estudi, com el conreu del raïm, el vi, l'aparellada o la batuda del blat. Si bé és veritat que no formen part del procés concret que ens ha motivat el treball, també ho és que formen part de la mateixa forma de vida i que en la majoria del casos ens ha ajudat a entendre determinades diferències. Així, per exemple, en preguntar per l'eina amb què es talla el raïm i contestar-nos **falçó**, preguntàvem si era un tipus de **falç**, i responien que, en tot cas de **corbella**, i assenyalaven, a continuació, la diferència d'ús.

D'altra banda, la primera informació escrita que tinguérem¹ ens va fer pensar en les possibles diferències entre els pobles, sempre dins d'una gran homogeneïtat, i ens decidirem a comprovar-ho en dos pobles molt vinculats a Xàbia, però considerats en algunes demarcacions comarcals² com a pertanyents a La Marina Baixa com són Teulada i el Poble Nou de Benitatxell, i a Xaló inclòs a La Marina Alta. Tenim en compte sempre l'arrelament que la tradició de l'escaldada té en tots quatre pobles.

PROCÉS DE L'ESCALDADA

L'escaldada no és més que el procés de convertir el raïm de moscatell en pansa mitjançant la realització de un xicotet tall produït pel lleixiu o la sosa. El procés comença amb l'*encovenada*. Aquesta consisteix a fer lleixiu que té com a ingredients cendra, especialment de corfa d'ametlla, calç i aigua i es fa en un cossi o safareig.

Una vegada fet el lleixiu, el dia abans de l'escaldada es cull raïm amb *falçons* i es guarda en el *riu-rau*. De bon matí, es desperta l'*escaldador* per a fer bullir aigua amb el lleixiu a la *caldera*. Quan ja bull, s'alça la resta de la gent i comença l'escaldada.

L'escaldador posa raïm a la *cassa*, la fa passar per la caldera uns pocs segons i l'aboca després als canyissos. Immediatament, les dones escampen el raïm i dos hòmens porten el canyís ple al *sequer*, perquè s'asseque. I així successivament fins que no quede més raïm però, de tant en tant, l'escaldador passa per la caldera una *casseta*, perquè es mantinga

1. Cabrera, M.ª R., *El conreu de la vinya i l'elaboració de la pansa a la comarca de La Marina: estudi etnogràfic*, Alacant, Institut de Cultura Juan Gil-Albert, 1992.

2. La *Gran Enciclopèdia Catalana*, IX, pp 610-165, inclou Teulada i el Poble Nou de Benitatxell en La Marina Meridional, i Xàbia i Xaló en La Marina Septentrional.

neta de broma.

Una vegada escaldat el raïm, en el sequer romanen els canyissos al voltant de cinc dies (temps aproximat que tarda a assecar-se el raïm) però, a les nits s'empilen per tal d'evitar que es banyen per acció de les rosades i, si plou, es guarden al riu-rau.

Una vegada fet tot el procés es porta la pansa al magatzem per a vendre-la, especialment als anglesos.

MÈTODE

En primer lloc férem una lectura que ens permetera l'aproximació, que un de nosaltres ja tenia per experiència pròpia, al procés en general. En segon lloc mantiguérem una conversa amb una persona coneguda per tal de fer les preguntes necessàries sobre el mètode i aconseguir familiaritzar-nos amb el lèxic i alguns objectes, consultant els diccionaris que podien donar-nos informacions concretes.

Posteriorment redactàrem un qüestionari obert que anàvem modificant si era necessari, intentant sempre que el parlant no el sentira com un interrogatori, però amb les preguntes ordenades d'acord amb la linealitat del procés, cosa que els feia avançar-se a les nostres preguntes i recordar amb més facilitat.

Les converses han estat recollides magnetofònicament, la qual cosa ens ha permet l'ordenació i assimilació profunda de tot el material lingüístic. També ens ha permès corregir possibles errors de memòria basant-nos en les contradiccions i repeticions.

Els nostres informants han estat tots majors de 60 anys: han conegut bé el procés i ho recorden perfectament. Tots han nascut i viscut sempre al seu poble. Hi ha més hòmens que dones perquè són generalment els hòmens els que han treballat el bancal, encara que moltes vegades entrevistant matrimonis elles han dit coses que ells no se'n recordaven. Les preguntes relacionades amb l'escaldada les han contestades els dos, ja que la dona hi participava. D'altra banda els noms relacionats amb el comerç els han aportat sempre les dones. El nostre agraïment a tots ells i a totes les persones que ens han ajudat. Amb les seues dades hem elaborat aquest vocabulari.

El pas següent ha estat l'elaboració d'un diccionari, tots els termes del qual han estat contrastats amb diferents tipus de diccionaris. Remarquem el *Diccionari Català-Valencià-Balear* per la gran informació que aporta, la localització de les paraules i la transcripció fonètica.

ESTRUCTURA DEL DICCIONARI

El diccionari presenta una ordenació alfabètica i cada terme apareix numerat. En qualsevol definició apareix el terme en negreta i la categoria morfològica en cursiva. Si apareix *p.*, vol dir que la paraula només s'usa en plural. La variant formal que encapçala cada definició ha estat la del *Diccionari de la Llengua Catalana*, encara que en algunes paraules hem tingut en compte variants formals del *Diccionari Català-Valencià-Balear* perquè s'aproxima més a la parla de la zona. En el cas que la paraula no aparega en cap dels dos diccionaris catalans, hem fet l'adaptació gràfica de la transcripció fonètica.

Cada definició l'hem elaborada a partir de les dades dels nostres informants, i en determinats casos, responen a la descripció de l'objecte que ens han mostrat.

En cursiva apareixen els diccionaris en els quals figura el terme. Totes les paraules han estat comprovades en el *Diccionari de la Llengua Catalana*, *Diccionari Català-Valencià-Balear*

i *Diccionario de la Lengua Española*, de manera que si només apareix un dels tres, els altres dos no la recullen. Si el significat del diccionari coincideix plenament amb el nostre, posem només l'abreviatura del diccionari on s'hi troba; si el significat s'allunya o és matisable, ho indiquem i realitzem un petit comentari.

Sota la definició indiquem el poble on hem recollit la paraula. En el treball original, aquesta definició anava acompanyada de la transcripció fonètica. Hem optat, tanmateix, de no realitzar aquesta transcripció, ja que creiem que dificulta la lectura i, a més, per la metodologia emprada no es pot fer una transcripció precisa. Si al costat de la definició no apareix cap poble, vol dir que l'hem recollida en tots quatre. Hem d'advertir que el nostre vocabulari és incomplet i que el fet que no aparega determinat poble al costat de la paraula vol dir que no l'hem sentida i no que no forme part del lèxic del poble concret. Si la paraula la desconeixen perquè ho hem preguntat, consta en la definició.

Les abreviatures que hem emprat són les següents:

Diccionario de aragonés, DA.

Diccionari Català-Valencià-Balear, DCVB.

Diccionari de la Llengua Catalana, DLC.

Diccionario de la Lengua Española, DRAE.

adjectiu, adj.

femení, f.

intransitiu, itr.

masculí, m.

singular, s.

Poble Nou de Benitatxell, PNBeni.

plural, p.

transitiu, tr.

verb, v.

DICCIONARI

1. **Advent** (*m., s.*) Període litúrgic abans de Nadal en el qual tradicionalment es poden els ceps a La Marina. *DLC, DCVB.*

2. **Agafall** (*m., s.*) Forat pel qual hom agafa l'esteva del forcat. No apareix especificat en aquest sentit al *DLC* ni al *DCVB*. Teulada i Xàbia.

3. **Aiguaders** (*m., p.*) Utensili d'espart amb sis cavitats, tres a cada costat, per a transportar cànters d'aigua, ví, sulfat, etc., en el llom d'una cavalleria. *DCVB.* PNBeni, Teulada i Xàbia.

4. **Aiguader** (*m., s.*) Persona que portava aigua per a vendre-la, abans de l'aigua potable. *DLC, DCVB.* PNBeni, Teulada i Xàbia.

5. **Aixada** (*f., s.*) Eina consistent en una fulla de ferro de major o menor amplària segons les necessitats i que s'utilitza per a cavar. *DLC, DCVB.*

6. **Aixadores** (*f., p. i s.*) Tres o sis cadenes les quals ixen de l'animal i s'enganxen al carro per tal de fer enrere i poder controlar el carro en les davallades. El *DCVB* recull el terme masculí i singular **aixador**. Xàbia i PNBeni. Teulada diuen aixadora.

7. **Aixar** (*v. itr.*) Fer enrere els animal o els carros. *DCVB*. Xàbia i Teulada.

8. **Albarda** (*f. s.*) Peça de l'aparellada feta de fusta i coberta de pell, utilitzada per a portar càrrega en l'animal. Per allò que diuen els nostres informants, no era el més habitual, i s'utilitzava per a un tipus de càrrega molt pesada. Tanmateix, un dels informants de Xàbia considera la paraula **albarda** sinònima d'**albardó**. *DLC, DCVB*.

9. **Albardó** (*m., s.*) Part de l'aparellada redona de forma semblant a l'albarda, però més petita i no tant rígida, utilitzada per a transportar càrrega. La utilització de l'albardó suposava també la d'altres peces per tal d'amortir el pes, com són els rapons, alguna manta i la xalma. El *DLC* i el *DCVB* recullen el terme però no especifiquen la diferent utilització de l'albarda i l'albardó.

10. **Albergínia** (*f., s.*) Fruit de l'alberginiera emprat per a l'elaboració de l'esgarrat o torrat, el qual és el plat bàsic de l'esmorzar de l'escaldà. *DLC, DCVB*.

11. **Algeps** (*m., s.*) Sulfat de calç hidratat amb el qual es feia el sòl de les cambres. La seua impermeabilitat permetia l'emmagatzematge de la pansa durant sis o set mesos. El *DLC* admet només la forma en plural i el *DCVB* recull ambdues. Xàbia fa el plural i a Teulada es fa el singular.

12. **Alitranques** (*f., p.*) Els nostres informants la utilitzen com a sinònim d'aixadores, però el *DCVB* recull el significat valencià de «dues, quatre o sis corretges que sostenen la tafarra de les bèsties de cotxe». El guarniment que han identificat com «alitransques» és compost de les cadenes i de dues corretges de pell amb forma semicircular, per tal de permetre l'acoblament a les anques de l'animal.

13. **Amojonar** (*v. itr.*) Acció de fer un munt de terra quan es planta el cep per tal que no es gele. No apareix recollida al *DLC* ni al *DCVB*.

14. **Ampolla** (*f., s.*) Got de vidre més gran que la catalana, que serveix per a beure vi. *DLC, DCVB, DRAE*.

15. **Anganells** (*f. i m., p.*) Utensili fet de barres de fusta i llàmines metàl·liques de manera que es queden dos cavitats a cada costat per a portar cabassos al llom de l'animal. El *DCVB* recull dues variants formals: arganells i anganells. El *DLC* recull la forma **arguenells**. Xàbia utilitza la variant arganells i Teulada i Xaló, anganells.

16. **Aparellada** (*f., s.*) Conjunt dels guarniments de la bèstia de càrrega. Hom diferencia entre l'aparellada **redona** (Xàbia, Teulada) o **de llom** (Xaló) i l'aparellada de **carro**. El *DLC* no recull aquest terme sinó «aparellament». El *DCVB* sí que ho fa, però no la distinció entre els dos sintagmes.

L'**aparellada redona** és formada per l'albarda, la cingla, la tafarra, el pitral, la capçana i el ramal. En cas de portar l'albardó, hem d'afegir la xalma i el rapó.

L'**aparellada de carro** és formada per la cabeçada, els ramals o «ramalillos», els tirants, el collaró, les alitransques, el «silló», el corretjot i la barriguera.

L'aglutinació amb l'article dificulta saber si és parellà o aparellà]. En proposar un altre context sintàctic, els nostres informants deien parellà, però el verb ens fa dubtar.

17. **Aparellar** (v. tr.) Acció de preparar i col·locar l'aparellada a l'animal i al carro. El terme és recollit de forma general al *DLC* i de forma específica al *DCVB*.

18. **Aramon** (m., s.) Classe de planta americana, segons els nostres informants, però tant el *DLC* com el *DCVB* el fan procedir de França. El fet que també s'utilitzara per a fer híbrids resistents a la fil·loxera justifica la confusió, de manera que tot allò amb què s'empeltava un cep ver era entès com «planta americana».

19. **Arbre** (m., s.) Barra vertical i tornejada, de ferro, per on baixen les rodes de fusta les quals esclafen la brisa en la premsa de vi. Recollit aquest significat concret al *DCVB*. Xàbia.

20. **Aro** (m., s.) Cèrcol de ferro que envolta la roda del carro. *DCVB*. Xàbia.

21. **Arrova** (f., s.) Mesura de pes equivalent a 12'5 quilograms si allò que es mesura és pansa, però equivalent a 13 quilograms en el cas de la taronja. El *DLC* i el *DCVB* la consideren equivalent a 10'4 quilograms, encara que en l'últim s'assenyala que hi ha una gran oscil·lació segons el producte.

22. **Assecar** (v. itr.) Fer tornar en sec o llevar la humitat del raïm. Assecar-se el raïm és esdevenir pansa. El terme apareix recollit al *DLC* i al *DCVB*, però com que de forma general hem trobat *secar* i no *assecar*, forma la nostra que el *DCVB* localitza a Mallorca, no la interpretem com un castellanisme, sinó com a mallorquinisme.

23. **Balança** (f., s.) Instrument que permet mesurar la massa d'un cos per comparació amb un altre, en aquest cas les «peses». *DLC*, *DCVB*.

24. **Bancal** (m., s.) Tros de terra conreada o conreable d'extensió variable delimitada per màrgens. *DLC*, *DCVB*, *DRAE*.

25. **Barbat** (m., s.) Sarmenat tallada d'un peu bord, la qual es deixa uns dies en aigua perquè traga arrels, es planta en un viver i posteriorment, quan les arrels són segures es trasplanta al bancal on és empeltada l'any vinent. D'aquesta manera els llauradors asseguren l'arrelament del cep. *DLC*, *DCVB*.

26. **Barcella** (f., s.) Antiga mesura de gra, l'equivalència de la qual no han sabut dir-nos. *DLC*, *DCVB*. Xàbia.

27. **Barra** (f., s.) Específicament, pal llarg encaixat al timó de la premsa, el qual permet de fer més força. De forma general al *DLC* i de forma específica al *DCVB*.

28. **Barriguera** (f., s.) La **barriguera gran** és la corretja que pels seus extrems duu passats les barres del carro, la qual passa sota la panxa de l'animal i fa que el vehicle no s'alce. Hi ha una altra **barriguera**, més petita, utilitzada per a unir les dos barres del carro. El *DCVB* considera el terme un castellanisme estés arreu del català, i el recull el *DRAE*.

Un dels informants de Xàbia, també reconeix com **barriguera** allò que la resta dels informants diuen **cingla**.

29. **Barrina** (f., s.) Eina consistent en un ferro llarg i un altre perpendicular a aquest que funciona com a mànec, utilitzada per a fer forats en terra quan es planten els ceps. Terme recollit de forma general al *DLC* i al *DCVB*.

30. **Bàscula** (f., s.) Instrument que serveix per a pesar consistent en un suport de fusta sobre

el qual s'assenten els dos plats metàl·lics; en un dels plats es col·loca allò que s'ha de mesurar i en l'altre les peses. Solia utilitzar-se per a la pansa i resulta de difícil mobilitat. *DLC, DCVB, DRAE*.

31. **Basquet** (*m., s.*) Cistella de fusta utilitzada especialment per a portar fruita. *DLC*.
32. **Blanca** (*f., s.*) Malaltia originada per un fong que afecta, especialment, els ceps i els tarongers. Terme recollit al *DLC*; el *DCVB* només recull el terme **blanqueta** com «cuquet que fa una teranyina en la punta de dos taronges que es besen». Teulada i Xàbia.
33. **Blavet** (*m., s.*) Cuc que ataca el cep. Al *DLC* apareix el terme **blaveta** com «escarabató de la vinya».
34. **Boca** (*f., s.*) Forat fet en el forn d'escaldar per on ficar-hi llenya. *DLC, DCVB, DRAE*.
35. **Bocado** (*m., s.*) Castellanisme utilitzat per a designar la part del fre que entra en la boca. *DRAE*. PNBeni i Xàbia.
36. **Boç** (*m., s.*) Peça de cuir que es posa envoltant la boca de l'animal perquè no mossegue ni menje en llaurar. *DLC, DCVB*. PNBeni, Teulada i Xàbia,
37. **Bord** (*adj.*) Qualitat dels arbres o plantes que no han estat empeltats, o dels fruits que en produeixen. En el nostre cas, el peu de les plantes americanes ha estat caracteritzat com a **bord**, així com les sarments que es tallen d'aquestes. Recollit al *DLC, DCVB* i al *DRAE* apareix **borde** com a paraula catalana.
38. **Borró** (*m., s.*) Ull del cep precursor de la sarment. *DLC, DCVB*.
39. **Borronar** (*v., itr.*) Traure borrons els ceps, normalment en primavera. Recollit de forma general al *DLC* i al *DCVB*. Teulada
40. **Bosses** (*f., p.*) Conjunt de pells dels grans de raïm. No recollit amb aquest significat específic al *DLC* ni al *DCVB*.
41. **Bóta** (*f., s.*) Recipient de fusta de forma cilíndrica semblant a un tonell utilitzat per a guardar el vi i on sol fermentar. *DLC, DCVB, DRAE*.
42. **Botja pansera** (*f., s.*) Tipus de mata, les branques de la qual s'utilitzen per donar color a la pansa. La **botja pansera** es tira a l'aigua bullint de la caldera. El nom **botja** designa diferents espècies vegetals, i forma part de nombrosos sintagmes on l'adjectiu aporta informació sobre la finalitat amb què la planta és utilitzada. El *DCVB* recull **botja pansera** i el situa al País Valencià, però no ho fa el *DLC*. Xaló.
43. **Botja rossa** (*f., s.*) Nom que rep a Teulada la planta utilitzada per a donar color a la pansa, finalitat reflectida en el seu nom. L'especialització **botja rossa** no apareix recollida al *DLC* ni al *DCVB*.
44. **Bous** (*m., p.*) Puntals amb un travesser damunt els quals es posa una vela de cotó, els quals utilitzats per a protegir la pansa de la pluja i de la humitat. Sota la vela es col·locaven els canyissos empilats plens de pansa. Recollit de forma general com a pal al *DLC* i específicament i localitzat al País Valencià al *DCVB*. El terme no és utilitzat a Xaló.
45. **Braç** (*m., s.*) Branca grossa del cep. No apareix recollida com «braç del cep» al *DLC*, però sí que ho fa el *DCVB*, el qual localitza el terme amb aquesta accepció a Sueca.

46. **Brisa** (*f.*, *s.*) Conjunt de raspes, bosses i pinyols que resten en xapar el raïm i que posteriorment passen a la premsa. *DLC*, *DCVB*.
47. **Brocada** (*f.*, *s.*) Sarment amb dos o tres ulls que es deixa en la part superior del braç en podar el cep perquè done fruit l'any venidor. La utilització del terme en plural, **brocades**, designa els dos sarments que es deixen. Aquest últim significat és el que apareix al *DLC* i al *DCVB*.
48. **Broma/Bromera** (*f.*, *s.*) Brutícia en forma d'escuma, que es queda surant en l'aigua bullint de la caldera durant l'escaldada. El significat general apareix al *DLC* i al *DCVB*. Teulada i PNBeni, bromera, Xàbia, broma.
49. **Brostes** (*f.*, *p.*) Conjunt format pels brots i les branques tendres del cep llevades en el procés de **desbrostar**. *DLC*, *DCVB*. PNBeni.
50. **Brot** (*m.*, *p.*) Branca tendra recentment pujada d'un borró. *DLC*, *DCVB*.
51. **Brotador** (*m.*, *s.*) Sinònim de borró. No apareix a cap dels diccionaris consultats. Xàbia.
52. **Brotar** (*v.*, *itr.*) Traure en la primavera brots els ceps. *DLC*, *DCVB*, *DRAE*.
53. **Buidar** (*v.*, *itr.*) Acció d'eliminar el suc del raïm quan es passa per la caldera, intentant mantenir el màxim de molla possible per tal que pese més. Aquest significat específic no el recull la paraula del *DLC* ni la del *DCVB*. Xàbia.
54. **Buit** (*m.*, *s.*) Geosinònim a Gata de **celló**. Al *DLC* apareix el significat general i al *DCVB* aquesta accepció.
55. **Burjonar** (*v.*, *itr.*) Fer un munt de terra al voltant d'un cep recentment plantat per defensar-lo del fred i que no es gele. El terme no apareix recollit a cap dels diccionaris. Pot haver derivat de la paraula **bujó**, que no hem sentida i que apareix recollida al *DCVB* com «munt de terra que se fa a les vinyes al voltant d'una tòria empeltada per a defensar-la». Xàbia.
56. **Burro** (*m.*, *s.*) Castellanisme molt generalitzat per a designar el quadrúped *Equus Asinus*, utilitzat com a bèstia de càrrega. *DCVB*, *DRAE*.
57. **Cabàs** (*m.*, *s.*) Recipient amb dues anses fet de llata o d'espart el qual s'utilitza per a transportar diverses coses, però especialment raïm. Té una capacitat de 25 quilograms. *DLC*, *DCVB*.
58. **Cabeçada** (*f.*, *s.*) Conjunt de corretges entrelligades que porta l'animal al cap i on van lligats els ramals per a guiar-lo, utilitzat quan l'animal ha de tirar del carro. Només el *DCVB* especifica la seua utilització amb el carro; el *DLC* no ho fa. Volem emfasitzar la importància de la diferència amb altres guarniments semblants.
59. **Cabeçó** (*m.*, *s.*) Corda de cànem o corretja per damunt del nas, la qual es posava al cap de l'animal durant la batuda (PNBeni), o unida directament als tirants per a tirar del carro (Teulada). També les tres cordes entrelligades que subjecten el cap de l'animal al corral (Xàbia). El significat que hem trobat a Teulada és el que apareix al *DLC* i al *DCVB*.
60. **Cabreses** (*f.* *p.*) Tipus de planta americana. No recollida al *DLC* ni al *DCVB*, però popularment hom diu que s'anomenen així perquè les va portar un home de Benissa de malnom «Cabrera». A Teulada les han identificades com 61.

Aprofitem per a explicar el problema de la terminologia de les plantes americanes. Pel que hem pogut saber, els diferents tipus reben un nom el qual suposem al seu descobridor i un número, encara que no sabem el que representa. Així ho hem trobat als llibres de F. Martínez Roda i d'A. Briz³, on apareix, entre d'altres, «Berlandieri 161-49», possiblement nom tècnic del nostre **61**.

61. **Cabrerot** (*m., s.*) Grans de raïm petits que solen eixir en algunes branques, els quals tarden de quinze a vint dies més a madurar. *DCVB*. Xàbia i Teulada.

62. **Cadell** (*m., s.*) Espècie de clau corbat que es col·loca en la premsa per tal que es moga només en un sentit. *DLC, DCVB*. Xàbia.

63. **Caigudes** (*f., p.*) Corretges o cordes decoratives que els dies de festa pengen del rapó, la xalma o les alitrànques. *DLC, DCVB*.

64. **Caixonar** (*v. tr.*) Als magatzems, posar la pansa en caixons per a exportar-la. Només recollit amb aquest significat al *DLC*. Xàbia i Teulada.

65. **Caldera** (*f., s.*) Recipient de ferro de forma semiesfèrica, el qual es col·loca al forn, i on bull l'aigua que escalfa el raïm. De forma general apareix al *DLC* i al *DCVB*.

66. **Caldo** (*m., s.*) Castellanisme generalitzat per tal de designar líquids calents. Alguns dels nostres informants han designat així el suc del raïm que ix del cup. *DLC, DCVB* com a castellanisme i *DRAE*.

67. **Callosos** (*m., p.*) Malaltia del cep i d'altres plantes consistent en un cuc que cria en les soques podrides. Amb aquest significat, només al *DCVB*. Teulada.

68. **Camada** (*f., s.*) Fila de ceps. No és recollida en aquest sentit al *DLC* ni al *DCVB*, que només considera la fila de ceps que separa un bancal d'un altre.

69. **Cambra** (*f., s.*) Habitació del pis superior de la casa destinada al magatzematge de fruits i gra. A La Marina, durant l'època de major exportació, hi havia una cambra especial denominada **cambra pansera**. *DLC, DCVB, DRAE*.

70. **Cameta** (*f., s.*) Part del forcat que consisteix en una barra de fusta corbada que uneix el dental als timons. *DLC, DCVB*.

71. **Camiseta** (*f., s.*) Paper d'oli que s'utilitzava per a tapar i protegir la pansa al formalet. Aquesta ampliació del significat general no apareix al *DLC* ni al *DCVB*. Xàbia.

72. **Canamet** (*m., s.*) Fil, generalment de cànem que nuga la collera per baix. Aplicació del significat general que apareix al *DLC* i al *DCVB*. Xàbia (canemet) i Teulada.

73. **Canastó** (*m., s.*) Barra horitzontal de la balança o de la romana als extrems de la qual pengen dos plats o dos cabassos i sobre la qual corre el piló que indica el pes. El *DLC* recull només la variant **canastró**, mentre que el *DCVB* recull les dues. Xàbia, Teulada i Xaló.

74. **Cànter** (*m., s.*) Recipient de fang amb coll en la part central superior i amb una ansa a cada costat, utilitzat per a tota classe de líquids. Recollida al *DCVB*, i al *DLC* com regionalisme de **càntir**.

75. **Canyís** (*m., s.*) Conjunt de canyes lligades i travessades, generalment, per sis llisseres,

3. Martínez Roda, F. *Utiel: la tierra y los hombres*, Ayto. de Utiel, 1978, p. 62.; Briz Gómez, A., *El léxico de la vid en la comarca de Requena-Utiel*, València, Institució Alfons el Magnànim/ IVEI, 1984, p. 34.

on es col·loca el raïm escaldat per tal d'assecar-se estés al sol. A cada canyís es col·loca cabàs i mig de raïm escaldat. *DLC, DCVB.*

76. **Capçana** (*f., s.*) Conjunt de corretges que es posen al cap de l'animal per a portar-lo a peu i enganxat del ramal. L'informant de Xaló i un altre de Xàbia col·loquen la capçana damunt la cabeçada quan s'ha de llaurar.

77. **Capcingle** (*m., s.*) Anella de fusta els extrems de la qual estan units per un pal o un fil metàl·lic, utilitzada per a estrényer la cingla o qualsevol tipus de corda. *DLC, DCVB.*

78. **Carabassa** (*f., s.*) Geosinònim a Teulada de **carabassí**. No recollida en aquest sentit al *DLC*, ni al *DCVB*.

79. **Carabasseta** (*f., s.*) Carabassa petita que s'utilitzava per tal de portar el vi o l'aigua i mantindre el líquid fred. *DLC.* PNBeni i Xàbia.

80. **Carabassí** (*m., p.*) Mitja carabassa amb un mànec llarg de la mateixa carabassa que servia per a traure el lleixiu de les gerres i abocar-lo a la caldera, al cossi o al safareig. *DCVB.* A Xaló, el lleixiu es trau amb un **poal** o amb un **cànter**. Xàbia.

81. **Carada** (*f., s.*) Procés de posar al magatzem la pansa de manera que quede a la vista la part de millor aspecte dins del formalet. De forma general es troba al *DCVB*. Xàbia i Teulada.

82. **Carro** (*m., s.*) Vehicle fet quasi en la seua totalitat de fusta per a transportar càrrega, el qual consisteix en una **caixa** amb dos **braços** on va enganxat l'animal i un fusell fixat a la part inferior, als extrems del qual giren les dues rodes. *DLC, DCVB, DRAE.*

83. **Cassa** (*f., s.*) Instrument compost d'un recipient de forma semiesfèrica i reixat, i d'un mànec de fusta llarg, on es col·loca el raïm dins la caldera per tal que s'escalde. Una vegada escaldat, encara dins la cassà, s'aboca al canyís. El terme és recollit de forma general al *DLC* i amb molta precisió al *DCVB*.

84. **Casseta** (*f., s.*) Espècie de cullera gran i reixada amb un mànec llarg de fusta, utilitzada per a traure la broma de la caldera. Recollida en aquest sentit al *DCVB*, i de forma general al *DLC*. PNBeni, Xàbia i Teulada.

85. **Catalana** (*f., s.*) Got de forma cònica amb un broc en la part superior per on s'ompli de vi i un altre broc molt estret, el qual naix de la base, per on ix el vi en inclinar-lo. *DLC, DCVB.* PNBeni, Teulada, Xàbia.

86. **Cavalleria** (*f., s.*) Bèstia cavallina per a portar càrrega. PNBeni i Xàbia.

87. **Cavalló** (*m., s.*) Llom de terra entre dos solcs i llom de terra que separa les eres dels bancals. *DLC, DCVB.*

88. **Cavar** (*v. itr.*) Treballar la terra amb aixada o amb una eina semblant. Hom mai no diu **cavar** quan es treballa la terra amb el forcat. *DLC, DCVB, DRAE.*

89. **Celler** (*m., s.*) Habitació situada generalment en un nivell inferior de la resta de la casa on es guarden les bótes de vi mentre fermenta, i també, de vegades l'oli i l'aigua. Al PNBeni, tanmateix, l'oli sempre el guardaven a una cambra. *DLC, DCVB.*

90. **Celló** (*m., s.*) Espai que queda entre dues files de ceps. Com a La Marina la forma

tradicional de plantar els ceps és en **esquadra**, el celló pot tindre sis o dotze pams d'amplària. *DCVB*. Teulada, Xàbia i PNBeni.

91. **Cep** (*m., s.*) Planta de la vinya. *DLC, DCVB*.

92. **Cingla** (*f., s.*) Cinta o corretja que subjecta l'albarda passant sota la panxa de l'animal. *DLC, DCVB*. Teulada i Xàbia.

93. **Cistella** (*f., s.*) Recipient fet de vímets o canyes entreteixides amb una ansa per a portar roba, fruita o altres coses. *DLC, DCVB*. Xàbia.

94. **Clau** (*m., s.*) Geosinònim a Teulada de cadell de la premsa. Terme no recollit en aquest sentit ni al *DLC* ni al *DCVB*.

95. **Clavilles** (*f., p.*) Cadascú del claus de ferro que es posen en els forats dels timons per tal de subjectar el forcat al forcasset. Apareix de forma general al *DLC* i específicament al *DCVB*. Teulada i Xàbia.

96. **Collera** (*f., s.*) Collar de couro farcit de palla i obert per davall que, junt al forcasset, es posa a l'animal per a llaurar o tirar del carro. *DLC, DCVB*.

97. **Colleró** (*m., s.*) Collar, amb una estructura de fusta folrada de couro, més gros que la **collera** i que s'obri per dalt, utilitzat per a tirar del carro. La rigidesa de la fusta fa innecessari el forcasset. El *DCVB* recull la distinció entre collera i colleró que han ofert els informants; no ho fa el *DLC* en definir el colleró com una espècie de collera petita.

98. **Corbella** (*f. s.*) Eina formada per una fulla llisa en forma de mitja lluna unida directament a un mànec de fusta, utilitzada per a tallar herba. El *DLC* considera la paraula sinònima de la **falç**, mentre que el *DCVB* recull la distinció que hom fa a la Ribera de l'Ebre entre falç i corbella, distinció que coincideix amb la que es fa a Xàbia i Xaló: la corbella és més curta i corbada, i serveix principalment per a segar herba, mentre que la falç s'utilitza generalment per a segar arròs, blat i ordi. Al PNBeni i a Teulada, l'eina utilitzada per a segar els cereals rep el nom de **corbellot**.

Hem d'afegir que als pobles consultats, tant la falç com la corbella tenen la fulla llisa, sense dents.

99. **Corinto** (*m., s.*) Pansa més petita que l'ordinària i sense pinyol, així denominada fent referència a les panses de la ciutat grega del mateix nom. L'exportació massiva de la pansa de Corinto, junt amb la fil·loxera, va suposar l'esfondrament del comerç de la pansa a La Marina. No apareix aquesta accepció a cap dels diccionaris consultats.

100. **Cornaló** (*m., s.*) Cadascun dels forats de la sàrria. *DLC, DCVB*.

101. **Corrent** (*m., s.*) Vessant de la teulada especialment de la del riu-rau. Hom diu «riu-rau d'un o de dos corrents». La paraula és recollida en aquest sentit al *DCVB*, però no al *DLC*. Xàbia.

102. **Corretger** (*m., s.*) Persona que realitza i repara els guarniments de couro i pell de l'aparellada dels animals. L'ofici ha desaparegut pràcticament. Un informant ens ha dit que només coneix tres: un a Ondara, l'altre a Xeraco i l'últim a Sueca, dedicats a fer guarniments, sobretot, ornamentals.

103. **Corretjot** (*m., s.*) Corretja ampla que passa per l'esquena de l'animal i subjecta les barres del carro. Amb aquest sentit, només al *DCVB*.
104. **Cossi** (*m., s.*) Recipient de fang de forma troncocònica invertida, amb un forat en un dels costats de la part inferior on es col·locava una canyeta, utilitzat per a l'elaboració del lleixiu, per a ensofrar palmes i per a fer la bugada. En fer el lleixiu, aquest sortia per la canyeta i passava directament a les gerres. *DLC, DCVB*. PNBeni, Teulada i Xàbia.
105. **Cove** (*m., s.*) Recipient de vímets o canyes de forma semblant al cossi amb diferents usos com portar roba, fruita, etc. Crida l'atenció que siga la paraula de la qual deriva **encovenada**, malgrat que aquesta es realitza en un cossi o en un safareig. *DLC, DCVB*.
106. **Cromo** (*m., s.*) Estampa acolorida col·locada damunt la camiseta del formalet, en la qual figurava el nom de la marca de la pansa. Recollida de forma general al *DLC* i al *DCVB*. Xàbia.
107. **Cubo** (*m., s.*) Part de la roda del carro on va situat l'eix. *DRAE*. Xàbia.
108. **Cubella** (*f., s.*) Recipient situat al punt més baix del cup on es diposita el suc que ix del cup mitjançant una aixeta o forat amb un filtre fet de garbons. *DLC, DCVB*. PNBeni, Xàbia i Xaló; cupella, Teulada.
109. **Cup** (*m., s.*) Recipient de forma quadrangular semblant a una bassa, damunt el qual es col·loquen transversalment unes taules per a trepitjar el raïm, de manera que el suc i la brisa resten dins. *DLC, DCVB*.
110. **Cuper** (*m., s.*) Propietari del cup. Cal pensar que no totes les persones tenien cup, i que el cuper el llogava, quedant-se part del vi tret, o per diners. Teulada i Xàbia.
111. **Dental** (*m., s.*) Peça de fusta del forcat on va ajustada la rella i al costat del qual es troben les orelleres. *DLC, DCVB*.
112. **Desbrostar** (*v. itr.*) Llevar les brostes dels ceps. La paraula apareix recollida com variant formal de brostar al *DCVB*, però al *DLC* no ho fa. Gata i Xàbia.
113. **Desmondar** (*v., itr.*) Geosinònim de **desbrostar** al PNBeni, Teulada i Benissa. *DCVB*.
114. **Desraspar** (*v. itr.*) Llevar, al magatzem, la rapa dels ramells de pansa. *DCVB*. Teulada.
115. **Dits** (*m., p.*) Geosinònim de **forcó** a Xàbia. Aquest sentit no el recullen el *DLC* ni el *DCVB*.
116. **Eix** (*m., s.*) Peça de fusta o de metall de forma cilíndrica la qual subjecta les rodes del carro. *DLC, DCVB*. Xàbia.
117. **Eixarcolar** (*v., tr.*) Netejar d'herbes perjudicials el bancal o treballar la terra on no aplega el forcat. *DLC, DCVB*. Xàbia i Xaló.
118. **Empelt** (*m., s.*) Acte i efecte d'empeltar. A La Marina es realitzen als ceps, tradicionalment, dos tipus d'empelt:
- **empelt d'agulla**. Per a realitzar aquest tipus d'empelt es guarden les **agulles**, trossos de sarments tallades cada dos nus. Es fa un tall a la soca i es clava l'agulla. Després es nuga amb ràfia. *DCVB*.

– **empelt d'escudet.** Es posa a la soca un tros de sarment amb un borro i es nuga amb espart o ràfia. *DLC, DCVB.*

119. **Empilar** (*v. tr.*) Posar els canyissos amb el raïm escaldat en piles dins el riu-rau o sota les veles dels bous, per a evitar la humitat de la nit o la pluja. Al *DLC* apareix de forma general, i de forma específica al *DCVB.*

120. **Encovenada** (*f. s.*) Procés de fer el lleixiu. Només apareix recollida al *DCVB* amb el significat de posar roba dins un cossi. *PNBeni, Teulada i Xàbia.*

121. **Ensofrada** (*f., s.*) Acte i efecte d'ensofrar. Es realitzen dues ensofrades durant la temporada: la primera, anomenada de xipreret, quan la sarment té uns vint centímetres; la segona, per Sant Joan, per tal de protegir el raïm. *DLC, DCVB.*

122. **Ensofradora** (*f. s.*) Instrument format per una ansa i un dipòsit de metall amb forats per on s'expel·leix el sofre, ja en desús quan escaldaven els nostres informants. *DCVB. Xàbia.*

123. **Ensofrar** (*v. tr.*) Aplicar sofre al cep per tal d'evitar malalties com la **blanca** i la **negra**. *DLC, DCVB.*

124. **Ensucrar-se** (*v. ref.*) Acció de traure la pansa el sucre durant el magatzematge a la cambra, la qual cosa es manifesta per la blancor dels grans. Aquest significat reflexiu no apareix a cap dels diccionaris consultats. *Xàbia i Teulada.*

125. **Ensulfadora** (*f. s.*) Màquina per a ensulfatar de motxilla amb un dipòsit metàl·lic per al sulfat, el qual ix mitjançant una aixeta unida al dipòsit per una goma, per l'acció de bombejar. El *DLC* recull amb aquest significat la paraula **sulfadora**. *DCVB. Xàbia.*

126. **Ensulfatar** (*v. tr.*) Acció d'aplicar sulfat als ceps per tal d'evitar malalties com el mildiu, el blavet i altres pestes com l'eruga. *DLC, DCVB.*

127. **Entauladora** (*f., s.*) Tauló ample llis o armat de claus damunt el qual sol pujar-hi algú, el qual rossegat per un animal serveix per a aplanar la terra i llevar els terrosos. *DCVB. Entauladora Teulada i Xàbia; entaulador Xaló; taula PNBeni.*

128. **Entaular** (*v. itr.*) Passar l'entauladora per un bancal. *DCVB.*

129. **Envasar** (*v. itr.*) Acció d'omplir els caixons amb pansa per a vendre-la. *DLC, DCVB, DRAE.*

130. **Era** (*f., s.*) Extensió de terra plana i no conreada utilitzada per a batre el blat, i en l'època de l'escaldada, com a sequer. *DLC, DCVB, DRAE.*

131. **Erada** (*f., s.*) Nom que designa, en general, l'operació de batre el blat en l'era. *DLC, DCVB.*

132. **Escaldada** (*f., s.*) Acció i efecte d'escaldar el raïm. *DLC, DCVB.*

133. **Escaldador** (*m., s.*) Persona que durant l'escaldada s'encarrega de posar la cassa dins la caldera i d'abocar el raïm escaldat al canyís. *DCVB. Xàbia.*

134. **Escaldar** (*v. tr.*) Sotmetre el raïm a l'efecte d'aigua bullint amb lleixiu, per tal de provocar un petit tall que permeta l'assecamment més ràpid per l'efecte del sol, i que així esdevinga pansa. *DLC, DCVB, DRAE.*

135. **Escaldó** (*m., s.*) Quantitat de raïm escaldat en un dia. El *DCVB* recull el significat més general «acte i efecte d'escaldar». Xàbia.
136. **Escampar** (*v. tr.*) En l'escaldada hom diu de l'acció d'estendre el raïm escaldat en els canyissos. Recollida de forma general al *DLC*, *DCVB* i *DRAE*.
137. **Esgarrat** (*m., s.*) Plat més típic de l'esmorzar de l'escaldada compost, bàsicament, de pebrera i albergínia torrades al forn d'escaldar. Xàbia.
138. **Espadelles** (*f., s.*) Instrument de ferro amb forma arrodonida que tenia els mateixos usos que el forcasset, però que a Teulada s'utilitzava especialment per a llaurar. Recollida de forma general al *DLC* i al *DCVB*. Teulada.
139. **Espart** (*m., s.*) Planta gramínia i material extret d'aquesta, el qual hom utilitza per a fer cordes, cabassos, estores, etc. *DLC*, *DCVB*.
140. **Espiga** (*f., s.*) Conjunt de grans disposats al llarg i al voltant d'un eix comú que forma la part terminal del blat i altres plantes gramínies. *DLC*, *DCVB*, *DRAE*.
141. **Espitllera** (*f., s.*) Forat o forats pels quals surt el fum del forn, i pels quals respira. Terme recollit al *DLC* i amb la forma **aspillera** al *DCVB*. Xàbia.
142. **Estaquilla** (*f., s.*) Sarment borda i sense arrels. L'expressió «fer estaquilla» designa la forma de plantar ceps amb aquestes sarments, i s'oposa a la plantació de barbats. Quan es fa estaquilla, hi ha més possibilitat de «plantar **fallos**». *DA*. Teulada i Xàbia.
143. **Estenalles** (*f., p.*) Branques tendres i primes de la parra per les qual s'enganxa als ferros. El *DLC* i el *DCVB* recullen la paraula, però amb un altre significat. Teulada i Xàbia.
144. **Esteva** (*f., s.*) Peça corbada, de fusta, situada en la part posterior del forcat, la qual té en la part superior un agafall i que s'utilitza per a guiar el forcat. *DLC*, *DCVB*, *DRAE*.
145. **Estisores de podar** (*f., s. i p.*) Eina semblant a unes tisores utilitzada per a podar els ceps. El *DLC* i *DCVB* recullen la forma singular i assenyalen l'escassa utilització en plural del terme.
146. **Estufa** (*f., s.*) Cambra tancada i aïllada en la qual, mitjançant un sistema de tubs de calefacció alimentada per un forn, s'assecava la pansa si plovia molt durant l'època de l'escaldada. *DLC*, *DCVB*, *DRAE*. Teulada, Xaló i Xàbia.
147. **Falca** (*f., s.*) Peça de ferro o de fusta utilitzada per a regular la inclinació de la rella. Recollida als tres diccionaris de forma molt general. Teulada i Xàbia.
148. **Falç** (*f., s.*) Fulla tallant llisa utilitzada per a tallar arròs o ordi. La diferència entre la corbella i la falç és que aquesta última té la fulla unida directament al mànec, mentre que la corbella té un ferro perpendicular al mànec per tal de facilitar el tall arran de terra. *DCVB*. Xàbia.
149. **Falçó** (*m., s.*) Ganivet molt corbat i petit que serveix per a tallar el raïm del cep. *DLC*, *DCVB*.
150. **Fallos** (*m., p.*) Cep tot just plantat o empeltat el qual no ha arrelat en terra. Un dels nostres informants ens ha fet saber que a Benissa hom diu **falles**, variant que sí apareix recollida al *DCVB*, amb aquest significat. Teulada i Xàbia.

151. **Falsa Coberta** (*f.*, *s.*) Segon pis d'una casa amb el sostre inclinat d'acord amb la teulada, el qual solia utilitzar-se per a guardar coses poc gastades, estendre la roba els dies de pluja, etc. El *DCVB* no recull aquesta forma, però una de les accepcions de **falsa** apareix amb aquest significat, i proposa com origen del terme la reducció de l'expressió **falsa cambra**. Teulada i Xàbia.

152. **Fanecada** (*f.*, *s.*) Mesura de superfície equivalent a 832 m.². *DLC*, *DCVB*.

153. **Fil-loxera** (*f.*, *s.*) Malaltia dels ceps causada per l'insecte del mateix nom, la qual a finals del segle passat i principis d'aquest va afectar els ceps, cosa que va provocar la introducció de plantes americanes per tal de fer peus híbrids, resistents a la malaltia.

154. **Flor** (*f.*, *s.*) La **flor del vi** és el suc del raïm trepitjat que ix del cup; la **flor de la pansa** és allò més bo i selecte de la pansa. El *DCVB* i el *DRAE* recullen el sentit figurat d'allò més exquisit d'una cosa, encara que no apareguen com a exemples cap dels dos, però que s'ajusta als dos usos que els nostres informants ens han donat. PNBeni, Teulada i Xàbia.

155. **Forca** (*f.*, *s.*) Eina formada per un pal llarg de fusta acabat en tres o cinc puntes utilitzat per a alçar i regirar la palla, l'herba, etc. També hom diu forca a l'eina formada per un pal de fusta on s'enganxa una peça de ferro acabada en dos puntes, utilitzada per a introduir la llenya dins el forn. *DLC*, *DCVB*.

156. **Forcat** (*m.*, *s.*) Arada composta de dos timons, cameta, dental, rella, orelleres i esteva, utilitzada per a llaurar amb un animal. El *DLC* i el *DCVB* recullen el terme només com a sinònim de **timó**.

157. **Forcasset** (*m.*, *s.*) Mena de collar de fusta, format per dues cames unides per la part superior, amb uns ganxos de ferro i dues corretges per on passen els tirants, el qual es col·loca en el coll de l'animal quan s'ha de llaurar o tirar del carro. *DLC*, *DCVB*.

158. **Forcó** (*m.*, *s.*) Cadascuna de les puntes o branques d'una forca. *DLC*, *DCVB*. Teulada.

159. **Formalet** (*m.*, *s.*) Caixó petit i bonic on s'envasava la pansa per a regalar-la. Aquest sentit no el recullen el *DLC* ni el *DCVB*. Teulada i Xàbia.

160. **Forn d'escaldar** (*m.*, *s.*) Tipus de forn utilitzat en l'escaldada construït aprofitant un desnivell de terra, de manera que la boca del forn es troba en un nivell inferior al **fornet**.

161. **Fornet** (*m.*, *s.*) Forat del forn d'escaldar on es col·loca la caldera. Envoltant el fornec es posaven estores de palma per tal que l'escaldador no esvarara. Xàbia i Xaló.

162. **Francalet** (*m.*, *s.*) Cadascuna de les corretges que porta el forcasset en la part superior dels dos braços, per on passen els tirants. El terme, el recull el *DCVB* i el *DRAE* amb la forma **francalete**, considerat de origen català. PNBeni i Xàbia.

163. **Frígola** (*f.*, *s.*) Farigola o timó. Per a ensulfatar, s'utilitzava una branca d'aquesta mata com a pinzell. *DLC*, *DCVB*.

164. **Gàbia** (*f.*, *s.*) Recipient fet de llistons de fusta, posats verticalment, els quals envolten la premsa de vi. *DLC*, *DCVB*. PNBeni, Xàbia i Teulada.

165. **Gafes** (*f.*, *p.*) Peces de ferro corbades amb què s'uneixen dos canyissos, un ple de raïm i l'altre buit, les quals permeten girar la pansa entre dos persones més ràpidament. L'altra

manera de girar la pansa és ramell a ramell. *DLC, DCVB*.

166. **Galteres** (*f., p.*) Peça que forma part de la cabeçada, del cabeçó i de la capçana, formada per dues rodells d'espert, les quals s'utilitzen per a tapar els ulls i les galtes de l'animal quan fa la batuda. Amb aquest significat apareix recollida al *DCVB*. Teulada.

167. **Ganxo** (*m., s.*) Tipus d'aixada, que en compte d'una fulla té dues puntes de ferro, utilitzada per a llaurar bancals amb molta pedra, traure terrosos, fem, etc. El *DLC* no recull aquest significat. Sí que ho fan el *DCVB* i el *DRAE*, que situa aquest significat de la paraula **gancho** a Aragó i Navarra.

168. **Garabato** (*m., s.*) Pal amb forma de ganxo en un dels extrems, utilitzat per a passar cordes. *DRAE*. Xàbia i Xaló (grabato).

169. **Garba** (*f., s.*) Feix d'espigues tallades i lligades, generalment de blat. Recollit al *DLC, DCVB* i al *DRAE*, el qual situa la paraula a Múrcia i Aragó.

170. **Garbó** (*m., s.*) Feix de branques primes d'una planta, especialment feix de sarments, utilitzat generalment per a fer foc o com a filtre en el cup. La paraula és recollida al *DLC, DCVB* i al *DRAE*, el qual situa la paraula a València.

171. **Gatimell** (*m., s.*) Cadascun dels ulls i brots que ixen quan floreix el raïm entre els pàmpols. Es lleven per tal que no xuclen la força a les sarments. No apareix recollit aquest terme en cap dels diccionaris consultats Xàbia.

172. **Gerra** (*f., s.*) Recipient de fang cuit, eixamplat pel mig, amb la boca i la base més estretes, i sense anses, utilitzat per a guardar el lleixiu. El *DLC* i el *DCVB* recullen el terme.

173. **Gerrot** (*m., s.*) Recipient més petit que la gerra i, de vegades amb una ansa, amb els mateixos usos. El *DCVB* recull aquest mateix significat en una entrada independent de **gerra**, i el situa a Pego. PNBeni, Teulada i Xàbia.

174. **1 Giró** (*m., s.*) Varietat de raïm utilitzada per a l'elaboració de vi, de grans relativament petits, rossencs i molt dolços. *DLC, DCVB*. PNBeni, Teulada i Xàbia.

175. **2 Giró/Giradeta** (*m. i f., s.*) Acció i efecte de girar el raïm quan està assecant-se als canyissos, per tal que s'asseque de tots dos costats. El *DLC* recull amb aquest significat **girada**, i el *DCVB* recull **girada** i **giró**. Ambdues s'utilitzen indistintament.

176. **Gruga** (*f., s.*) Malaltia dels ceps originada per una eruga. El *DCVB* recull la paraula com a sinònima de **eruga**, i la situa a Fraga i al País Valencià.

177. **Haca** (*f., s.*) Tipus de cavall petit utilitzat per als treballs agrícoles. *DLC, DCVB*.

178. **Herba pansera** (*f., s.*) Geosinònim a Xàbia de **botja pansera**.

179. **Jornaler** (*m., s.*) Treballador que fa feines del camp contractat per dies o temporades. *DLC, DCVB*.

180. **Llata** (*f., s.*) Trena de palma que s'utilitza per a fer estores, cabassos, etc. *DLC, DCVB*.

181. **Llaurador** (*m., s.*) Persona que treballa en el camp, especialment, el que viu de les seues pròpies terres. *DLC, DCVB*.

182. **Llaurar** (*v. tr.*) Fer solcs en terra amb la rella del forcat. *DLC, DCVB*.

183. **Llegó** (*m., s.*) Mena d'aixada petita utilitzada especialment per a rascar l'herba que envolta els ceps. El *DLC* recull amb aquest significat la paraula **lligó**; el *DCVB* recull les dues formes, **llegó** i **lligó**, i situa la nostra variant fonètica a Pego. Teulada.
184. **Lleixiu** (*m., s.*) Producte casolà fet d'aigua, cendra i calç viva, utilitzat per a fer la bugada i per a escaldar. Es realitzava fent un munt de cendra, normalment de corfes d'ametles, al qual s'afegia calç viva i una petita quantitat d'aigua; quan la calç havia esclatat, es barrejava i es posava dins el cossi o el safareig. Posteriorment hom afegia altra vegada aigua, i es dipositava el líquid en gerres. *DLC, DCVB.*
185. **Llevada** (*f., s.*) Sarment que hom deixa en la part inferior del braç en podar el raïm. Ja hem explicat que només es deixaven a cada brotador dues sarments, la **brocada** dalt i la **llevada** baix, per tal que aquestes dues tingueren més força i el raïm fóra de més qualitat. El *DLC* no recull aquest significat, i el *DCVB* recull el terme, encara que com sarment vella o nova que es poda.
186. **Llissera** (*f., s.*) Cadascuna de les sis o vuit canyes que subjecten transversalment els canyissos. Recullen el terme amb aquest significat el *DCVB*, el qual el localitza a dos pobles de Mallorca, i el *DRAE* que el localitza a Múrcia.
187. **Llistó** (*m., s.*) Peça de fusta i relativament estreta, utilitzada a Xaló per a separar uns canyissos dels altres, per tal que no s'esclafe la pansa en empilar. El terme apareix recollit però de forma general al *DLC* i al *DCVB*.
188. **Magatzem** (*m. i f., s.*) Local destinat a envasar i guardar-hi mercaderies, especialment productes agrícoles, fins el moment de vendre'ls. Recollida al *DLC* i al *DCVB*, i també al *DRAE* el terme **magacén** com arcaisme..
189. **Màquina d'ensulfatar** (*f., s.*) Veure **ensulfatadora**.
190. **Margalló** (*m., s.*) Planta palmàcia de l'espècie *CHAMAEROPS HUMILIS* de la qual s'extrau la matèria prima per a l'elaboració de la llata. Recollida al *DLC, DCVB* i al *DRAE*, el qual considera el terme **margallón** un catalanisme.
191. **Marseguera** (*f., s.*) Varietat de raïm de grans blancs utilitzat per a l'elaboració del vi. *DCVB.*
192. **Matxo** (*m., p.*) Híbrid de cavall i burra utilitzat majoritàriament per a llaurar i tirar del carro. Apareix recollit com a castellanisme al *DLC* i al *DCVB*.
193. **Menjador** (*m., s.*) Vela que cobreix la part posterior del carro. Aquest significat no és recollit pel *DLC* ni pel *DCVB*. Teulada i Xàbia.
194. **Míldiu** (*m., s.*) Malaltia produïda per un paràsit que ataca la vinya, que es manifesta per unes taques grogues als pàmpols. L'etimologia popular ha convertit la paraula en **mildeu**, perquè quan es produeix «de mil en queden deu». *DLC, DCVB, DRAE.*
195. **Mistela** (*f., s.*) Suc dolç derivat del raïm de moscatell, amb 14 graus, al qual hom afegeix alcohol o el sucre del mateix raïm, per a evitar la fermentació. Recollida amb aquest sentit al *DCVB*.
196. **Mistelera** (*f., s.*) Lloc on es fa la mistela. Aquesta accepció no la recullen ni el *DLC*, ni el *DCVB*. Teulada.

197. **Mitja lluna** (*f.*, *s.*) Geosinònim a Teulada de **serretó**. Recollida al *DLC* i al *DCVB* com qualsevol instrument semblant a una lluna en quart minvant, sense especificar aquest.
198. **Mondes** (*f.*, *pl.*) Sarments que es lleven quan es desmonda. El substantiu no apareix al *DLC*, al *DCVB* ni al *DRAE*, però sí els verbs **mondar** (*DRAE*) i **mundar** (*DCVB*).
199. **Morrelló** (*m.*, *p.*) Vela que cobreix la part anterior del carro. La paraula no és recollida en aquest sentit per cap dels diccionaris que hem consultat. Xàbia.
200. **Moscatell** (*m.*, *s.*) Varietat de raïm blanc amb major nombre de ceps a La Marina, utilitzada especialment per a fer pansa, mistela i vi de moscatell. *DLC*, *DCVB*, *DRAE*.
201. **Motla** (*f.*, *s.*) Toll de pansa abocada a la cambra pansera. El *DLC* no recull **motla** ni **motlla**, però defineix **mola** com «cosa massiva i de gran volum». Xàbia.
202. **Mosso** (*m.*, *s.*) Cadascun dels dos puntals plegadors situats en la part davantera del carro, els quals subjecten el carro quan està aturat. Xàbia.
203. **Moviedros** (*m.* *p.*) Varietat de planta americana. Xàbia i Xaló.
204. **Mula** (*f.*, *s.*) Híbrid de cavall i ase utilitzat com a bèstia de càrrega. *DLC*, *DCVB*, *DRAE*.
205. **Mullador** (*m.*, *s.*) Nom que designa, especialment, l'esmorzar dels dies d'escaldar perquè sempre es feia **torrat** o **esgarrat**, la qual cosa permetia de mullar. No apareix amb aquest significat al *DLC* ni al *DCVB*. PNBeni i Teulada.
206. **Naia** (*f.* *s.*) Entrada de la caseta amb arcs, generalment de tosca, que es diferencia del riu-rau pel tipus d'arcs, més estrets en la naia i només amb un d'obertura total, i perquè quan hi ha naia el riu-rau sol anar al costat de la caseta, adossat. No ens sembla encertada les descripcions del *DLC* i el *DCVB*. Xàbia.
207. **Negra** (*f.* *i m.*, *s.*) Malaltia que ataca els ceps en forma de polsina negra, que pot arribar a assecar les plantes. Per tal de combatre la **negra**, s'ensofren els ceps i el raïm. Recollida al *DLC*, al *DRAE* com **negrilla** i al *DCVB*, el qual assenyala la diferenciació de gènere: en el català oriental el terme es masculí, i en l'occidental i el valencià el terme és femení. Els informants de Xàbia fan la solució masculina, i els de Teulada i el PNBeni la solució femenina.
208. **Olivarda** (*f.*, *s.*) Planta les branques de la qual es tiraven en l'aigua bullint de la caldera per tal de donar color a la pansa. Encara que no sabem l'espècie, sí que sabem que no és un altre nom del que es coneix per **herba pansera**, ja que s'utilitzava quan no en quedava de la pansera. *DLC*, *DRAE*. Xàbia.
209. **Orelleres** (*f.*, *p.*) Cadascun dels dos triangles de ferro, els quals units al dental, serveixen per a eixamplar el solc. *DLC*, *DCVB*.
210. **Pala** (*f.*, *s.*) Eina de fusta formada per un pal llarg per on s'agafa i una planxa de forma quadrangular també de fusta, utilitzada per a tirar el blat en l'aire per tal que se separe el gra del pallús, o per a passar el gra o la palla d'un lloc a un altre. Recollida al *DLC* i al *DCVB* amb el significat específic.
211. **Pallera** (*f.*, *s.*) Geosinònim al PNBeni de **trapa**. La paraula no apareix recollida amb aquest significat al *DCVB* ni al *DLC*.

212. **Pallissa** (*f.*, *s.*) Lloc destinat a guardar la palla situat damunt el corral normalment, de manera que l'aliment dels animals baixara directament de la pallissa al pessebre per la trapa o pallera. *DLC*, *DCVB*.
213. **Pallús** (*m.*, *s.*) Rebuig de la palla utilitzat per a fer fem i també aresta del blat. Recollit amb aquest significat al *DLC* i al *DCVB*.
214. **Palma** (*f.*, *s.*) Material extret de les fulles i branques del margalló, el qual s'amara, posteriorment s'asseca i es colpeja amb una maça per tal d'emprar-lo com matèria tèxtil per a fer cabassos, sàrries, estores, etc. Recollida de forma general al *DLC*, i amb el nostre significat específic al *DCVB*.
215. **Pàmpol** (*m.*, *s.*) Fulla de cep o de figuera. Recollida al *DLC* només com fulla de cep i al *DCVB* amb el nostre significat.
216. **Panera** (*f.*, *s.*) Recipient fet de vímets, de base redona, de boca més ampla que la base i amb una ansa, utilitzat principalment per a portar raïm al mercat. *DLC*, *DCVB*.
217. **Panereta** (*f.*, *s.*) Panera petita, però feta de llata, utilitzada generalment per a portar pansa. *DCVB*. Xàbia.
218. **Pansa** (*f.*, *s.*) Raïm assecat al sol després d'ésser escaldat. Recollida exactament al *DCVB*, i de forma diferent al *DLC*, el qual atribueix l'assecament a l'acció natural del sol. Hom diferencia entre **pansa** i pansa de **sol** o **verge**; aquesta última sí que és resultat de l'acció natural del sol. El *DCVB* recull aquesta diferenciació i els termes qualificatius.
219. **Pansera** (*adj.*) Adjectiu que només hem trobat aplicat a les plantes utilitzades en el procés de l'escaldada: **botja pansera**, **herba pansera**. Respon en aquests dos sintagmes al significat recollit al *DCVB*.
220. **Pansero** (*m.*, *s.*) A Xàbia, comerciant de la pansa, però a Teulada és l'home que ajuda a l'escaldada. El terme apareix al *DCVB* amb el significat de Teulada.
221. **Pebrera** (*f.*, *s.*) Fruit del pebrer. No hi ha confusió amb altres aliments relacionats: pebrera, ditet, pebre-roig i pebre. *DCVB*.
222. **Pes** (*m.*, *s.*) Instrument per a pesar. Recollida al *DCVB*, però no al *DLC* amb el nostre significat.
223. **Peses** (*f.*, *p.*) Conjunt de peces de ferro o de pedra utilitzades per a pesar en la bàscula i en la balança. En un dels plats, es posa l'objecte que s'ha de pesar, i en l'altre les peses. Recollida amb el nostre significat al *DRAE* com **pesa**.
224. **Pessebre** (*m.*, *s.*) Menjador de les bèsties. Recollit amb aquest significat al *DCVB*, i al *DLC* només com «representació del naixement de Jesús». PNBeni, Teulada i Xàbia.
225. **Pesta** (*f.*, *s.*) Té el significat general que apareix al *DLC* i al *DCVB*, però es referim especialment a les malalties que afecten el cep com ara la fil·loxera, el míldiu, la negra, la blanca i el blavet.
226. **Peu** (*m.*, *s.*) Tronc del cep damunt el qual es fa l'empelt. El peu és bord. Recollit amb el mateix significat al *DCVB* i al *DLC*.

227. **Pistol** (*m., s.*) Barrina petita i grossa de forat curt emprada per a la fabricació de carros. *DCVB*. Teulada.
228. **Pitral** (*m., s.*) Conjunt de corretges o de tires de cotó col·locades en el pit de l'animal que en caminar l'animal, lleven les mosques. El significat que apareix al *DLC* i al *DCVB* és propi de les poblacions amb costeres, tal i com ho han reconegut els nostres informants.
229. **Plat** (*m., s.*) Base damunt la qual es col·loca la premsa de vi, de forma circular, amb una elevació d'uns vint centímetres en tot el perímetre llevat d'una petita porció, que permet la caiguda del vi repremat a la cubella, situada en un nivell inferior// Cada una de les dues parts que componen la bàscula. Recollida de forma general al *DLC* i al *DCVB*. Xàbia.
230. **Plorar [el cep]** (*v. itr.*) Traure els ceps la saba per les brocades abans de borronar. El cep «plora» si fa calor i és necessari per a tenir una bona verema podar abans que el cep «plore». Aquest significat específic apareix al *DCVB*. Teulada.
231. **Podadora** (*f., s.*) Eina emprada antigament per a podar els ceps, semblant a una destreal, la fulla de la qual té un vessant tallant i l'altre en forma de pic. Recollida al *DLC* i al *DCVB*, encara que de manera prou imprecisa. Teulada i Xàbia.
232. **Podar** (*v. tr.*) Tallar les sarments velles d'un cep. *DLC*, *DCVB*.
233. **Piló** (*m., s.*) Peça de forma cúbica feta de fusta de figuera, la qual s'utilitza per a separar els canyissos uns dels altres en empilar, per tal que la pansa no s'esclafi. Entre canyís i canyís es col·loquen cinc pilons: quatre als extrems i un al mig. La paraula apareix recollida de forma general al *DLC* i al *DCVB*. PNBeni, Teulada i Xàbia.
234. **Pitna** (*f., s.*) Cadascun dels arcs que formen la roda del carro. El terme **pina** apareix amb el mateix significat al *DCVB* i al *DRAE*. Xàbia.
235. **Planta americana** (*f. s.*) Nom genèric amb què hom designa varietats de ceps importats de Nord-Amèrica per tal de combatre la fil·loxera a finals del segle passat. Els peus de plantes americanes són bords i s'han d'empeltar de ver per a fer raïm. *DCVB*.
236. **Planter** (*m., s.*) Sinònim de **viver**. *DLC*, *DCVB*. Xàbia.
237. **Porró** (*m., s.*) Recipient de vidre amb base cilíndrica i dos brocs curts, utilitzat generalment per a beure vi. El *DLC* i el *DCVB* descriuen allò que els nostres informants identifiquen com **catalana**. Xàbia.
238. **Premsa** (*f., s.*) Màquina formada per un fusell tornejat i una sèrie de peces de ferro i fusta emprada per a extraure vi de la brisa del raïm. El *DCVB* descriu l'objecte amb molta precisió. PNBeni, Teulada i Xàbia.
239. **Pujador** (*m., s.*) Escala que permet de pujar al carro amb facilitat. Recollida al *DCVB* i al *DLC*, encara que aquest últim no fa referència al carro. Xàbia.
240. **Quintar** (*m., s.*) Unitat de pes equivalent a cinquanta quilograms emprada en la venda i comerç del raïm i de la pansa. Encara que el terme apareix al *DLC* i al *DCVB*, en cap dels dos s'especifica l'àmbit d'ús, ni les equivalències en quilograms es corresponen a les nostres, essent 41'5 al Principat i 42 a les Illes.
241. **Ràfia** (*f. s.*) Fibra estreta d'una planta palmàcia, utilitzada per la seua resistència per a

fer cordes i afermar, especialment, els empelts dels ceps. Recollida de forma general al *DLC* i específicament al *DCVB*. Xaló.

242. **Raïm** (*m., s.*) Fruit del cep. *DLC, DCVB*.

243. **Raio** (*m., s.*) Cadascú dels radis d'una roda. Apareix com a castellanisme al *DCVB*. Xàbia.

244. **Ramal** (*m., s.*) Corda, generalment de cànem, unida a les serretes i a la capçana, per a guiar l'animal. Determinats informants fan distinció entre el ramal i els ramalillos, mentre que d'altres els entenen com a sinònims. *DLC, DCVB*.

245. **Ramalillos** (*m., p.*) Dues corretges que a cadascun dels costats de la cabeçada, serveixen per a guiar l'animal quan tira del carro. Apareix al *DCVB* com castellanisme de **regnes** i al *DRAE*.

246. **Ramell** (*m., s.*) Raïm de pansa. *DLC, DCVB*.

247. **Randa** (*f., s.*) Paper que simula fils entreteixits destinats a ornar el formalet. Recollida com ornament per a la roba al *DLC* i al *DCVB*. Xàbia.

248. **Rapó** (*m., s.*) Nombre indeterminat de sacs que formen part de l'aparellada redona destinats a amortir el pes de la càrrega. Al *DCVB* no apareix el terme; sí que apareix **ropó** considerat castellanisme, però al *DRAE* no apareix **ropón**, sinó **robón**, definit com «especie de acolchado que se hace corriendo unas telas gordas sobre otras o poniéndolas dobladas». Teulada, Xàbia i Xaló.

249. **Raqueta** (*f., s.*) Terme que a Xaló designa el que hem definit com **casseta**. No apareix amb aquest significat a cap dels diccionaris que hem consultat. Xaló.

250. **Raspa** (*f., s.*) Raïm despullat dels grans. El *DCVB* recull el terme com sinònim de **rapa** a València, Pego, Alcoi i Elx. Al *DRAE* apareix com conjunt de grans de raïm.

251. **Rastell** (*m., s.*) Paleta de ferro de forma triangular utilitzada per a netejar la rella. *DLC, DCVB*. Xàbia.

252. **Rebrotins** (*m., p.*) Brot perjudicial que s'ha de llevar. Fa referència al que hem definit com **gatumells**. Recollida **rebrotí** al *DCVB* i **rebrotim** com conjunt de brots perjudicials al *DLC*. Gata.

253. **Rella** (*f., s.*) Peça de ferro allargada i triangular amb una punta tallant, la qual unida al dental del forcat en llaurar fa el solc en terra. *DLC, DCVB*.

254. **Renda**. Paraula que apareix en l'expressió **anar a la renda** a Xàbia, fent al·lusió a l'estada en la caseta durant el temps de la verema i de l'escaldada. Actualment l'expressió significa anar a la caseta a passar l'estiu. El *DCVB* recull l'expressió **anar a la renda** com «anar a la collita del cereals». En tot cas, siga per la llarga tradició en el conreu de blat, siga perquè la pansa suposava la major font d'ingressos, l'expressió és justificada. Xàbia.

255. **Rendero** (*m., s.*) Classe de jornaler que ajudava el llaurador en les feines del camp durant tota l'escaldada, i que fins i tot es quedava a dormir al riu-rau per si plovia i havia d'empilar. El llaurador, a més del sou, es comprometia a donar-li dinar i sopar. No apareix recollida a cap del tres diccionaris.

256. **Reprensat** (*m., s.*) Vi procedent de la prensada de la brisa. *DCVB*. PNBeni, Teulada i Xàbia.
257. **Retriat** (*m., s.*) Acció i efecte de triar la pansa per tal d'eliminar els grans més fluïxos que no tenen quasi molla. Recollida al *DLC* i *DCVB* com triar amb molta atenció. Xàbia.
258. **Reverd** (*m., s.*) Raïm o gra que no ha madurat en el moment de la verema. El *DCVB* localitza el terme a Mallorca. Teulada.
259. **Ripària** (*f., s.*) Sinònim de planta americana. El *DCVB* assenyala que les ripàries tenen les sarments planeres, però a nosaltres no ens han donat cap característica rellevant.
260. **Ripestes** (*f., p.*) Varietat de planta americana que segurament coincidesca amb l'anomenada tècnicament **Rupestris**. Xàbia i Xaló.
261. **Ristes negres** (*f. p.*) Varietat de planta americana a la qual suposem el nom RICHTER, present en tres classes de la llista que hem llegit. Xaló.
262. **Riu-rau** (*m., s.*) Construcció adossada a la caseta, amb un o dos corrents, amb arcs de mig-punt (a Gata tenen els ulls quadrats) que permeten àmpliament la ventilació i orientats a migdia, destinada a protegir els canyissos de pansa posada a assecar, de la pluja o de la rosada. A Teulada també se li anomena a la naia **riu-rau**. *DLC, DCVB*.
263. **Romana** (*f., s.*) Balança rudimentària de ferro formada per dos braços desiguals. A l'extrem del braç menor es col·loca allò que s'ha de pesar, i al braç major es fa córrer un piló que indica el pes. *DLC, DCVB*. PNBeni, Teulada i Xàbia.
264. **Safareig** (*m., s.*) Dipòsit artificial de forma quadrangular fet de parets de pedra o de ciment per a fer la bugada, fer lleixiu i per a altres usos. *DLC, DCVB*.
265. **Sària** (*f., s.*) Mena d'estora molt grossa i ampla, generalment d'espart, la qual forma una bossa anomenada **cornaló** a cada costat, i que s'utilitza per a portar palla, terra, fem, etc. Recollida amb la forma **Sària** al *DLC*, i com a dialectalisme de **sària** la nostra variant al *DCVB*. PNBeni, Teulada i Xàbia.
266. **Sarnatxo** (*m., s.*) Bossa d'espart i, de vegades de palma, que els carreters portaven lligada a la barana del carro, per a portar queviures, eines o coses d'ús personal. Amb aquest significat el *DCVB* recull la paraula **senatxo**, i assenyala que al País Valencià sempre té el significat de bossa de xarxa que serveix per a portar-hi animals caçats. A Xàbia coneixen els dos significats, i a Teulada només el segon. Teulada i Xàbia.
267. **Sarment** (*f., s.*) Branca d'un cep o parra. *DCVB, DLC*. Xàbia. PNBeni, Teulada i Xaló, serment.
268. **Secar** (*v. tr.*) Sinònim d'**assecar** als nostres pobles. *DLC, DCVB*.
269. **Sequer** (*m., s.*) Extensió de terra plana situada davant el riu-rau, que és conreada habitualment, i on en l'època de l'escaldada es col·loquen els canyissos. *DLC, DCVB*.
270. **Sequier** (*m., s.*) Encarregat de distribuir l'aigua de la séquia pública. *DLC, DCVB*. Xàbia.
271. **Serretes/Serreta** (*f.*) Una o dues llandes de ferro amb dents, unides al ramal, que es col·loquen sota el morro de l'animal per a frenar-lo. Els diccionaris consultats donen una definició de **serreta** que es correspon amb el nostre **serretó**.

272. **Serretó** (*m., s.*) Mitja lluna de ferro dentada que es col·loca dalt el nas de l'animal per a frenar-lo. Veure als diccionaris la definició de **serreta**. A Teulada hom diu **mitjalluna**. Xàbia.
273. **Silló** (*m., s.*) Peça de fusta i pell que es col·loca sobre el llom de l'animal quan ha de tirar del carro perquè subjecte el corretjot. No és recollida en aquest sentit en cap dels tres diccionaris però sembla un castellanisme a partir de **sillón**. PNBeni, Teulada i Xàbia.
274. **Soca** (*f., s.*) Part d'un cep pròxima a les arrels de la qual ixen els braços. *DLC, DCVB.*
275. **Solc** (*m., s.*) Cavitat de poca profunditat que fa la rella en terra en passar el forcat. *DLC, DCVB.*
276. **Sorra** (*f., s.*) Taula de fusta, la qual penjant d'unes cordes o cadenes forma la solera del carro. El *DCVB* proposa l'ètim castellà **zorra**, però no apareix la paraula amb aquest sentit al *DRAE*; tampoc al *DLC*. Xàbia.
277. **Sosa** (*f., s.*) Sosa càustica, la qual ha substituït el lleixiu en l'escaldada. *DLC, DCVB, DLC.*
278. **Suc** (*m., s.*) Líquid contingut en el raïm, el qual s'extrau per a l'elaboració del vi mitjançant el xapat. Recollida de forma general al *DLC*, i amb aquest significat al *DCVB* i localitzada a Mallorca. PNBeni, Teulada i Xàbia.
279. **Sulfat** (*m., s.*) Sulfat de coure dissolt en aigua, utilitzat per a combatre diferents malalties del cep. *DLC, DCVB.* Els nostres pobles realitzen la pronúncia aproximada de *sofate* o *solfate* (Xaló).
280. **Tafarra** (*f., s.*) Corretja que passa sota la cua de l'animal perquè l'aparellada no es faça endavant. *DLC, DCVB*
281. **Tallar** (*v. tr.*) Acció de produir el lleixiu o la sosa un petit tall en la pell del raïm perquè pugui assecat-se més prompte. El significat general d'aquest verb apareix al *DLC* i al *DCVB*.
282. **Tambor** (*m., s.*) Geosinònim a Xàbia de **gàbia**. Recollida de forma general com caixa redonca per a protegir una màquina al *DLC*, al *DCVB* i al *DRAE*.
283. **Tap** (*m., s.*) Tipus de pedra composta de carbonat de calç, argila, blanca cendrosa per fora i blavosa per dintre, utilitzada per a la construcció de forns per la seua resistència a les altes temperatures. *DLC, DCVB.* Xàbia.
284. **Tartana** (*f., s.*) Carruatge de dues rodes, amb coberta redonca i seients laterals, utilitzada principalment per a passeig. *DLC, DCVB, DRAE.*
285. **Taula** (*f., s.*) Peça de fusta arrossegada per un animal per tal d'aplanar la terra o llevar terrossos. Apareix el significat general al *DLC* i amb aquest significat al *DCVB*. La majoria dels informants utilitzen indistintament **taula** i **entauladora**.
286. **Telera** (*f., s.*) Fustes enganxades als dos primers varals del carro. *DCVB, DRAE.* Teulada i Xàbia.
287. **Tenella** (*f., s.*) Travesser de ferro o de fusta que uneix el dental a la cameta del forcat i serveix per a graduar la inclinació de la rella. *DLC, DCVB.* Teulada i Xàbia.
288. **Terreno** (*m., s.*) Espai de terra, i també en l'expressió substantiu + del terreno, indica

producte fet en el terreny de la mateixa comarca. El *DCVB* la recull com castellanisme, i apareix al *DRAE*.

289. **Terròs** (*m., s.*) Massa de terra compacta. *DLC, DCVB*.

290. **Timons** (*m., p.*) Les dues branques del forcat que l'uneixen a l'animal mitjançant la collera. *DLC, DCVB*.

291. **Tirants** (*m., p.*) Les dues cadenes que van del collar de l'animal a les barres del carro per a fer endavant. *DLC, DCVB*.

292. **Tiràs** (*m., s.*) Eina de fusta formada per un mànec i una peça transversal en forma de semicercle, que serveix per a arreplegar el gra i la palla de l'era. *DLC, DCVB*. Teulada i Xàbia.

293. **Toldo** (*m., s.*) Vela del carro. Recollit al *DRAE* i al *DCVB* com castellanisme. Teulada i Xàbia.

294. **Toll** (*m., s.*) Massa de pansa escampada a la cambra. De forma general al *DLC* i al *DCVB*. Xàbia.

295. **Tonell** (*m., s.*) Bóta gran utilitzada especialment per a guardar aigua, vi i oli. Recollida al *DLC*, al *DCVB* i al *DRAE* com catalanisme o provençalisme. PNBeni, Teulada i Xàbia.

296. **Torrat** (*m., s.*) Geosinònim a Teulada i Benissa d'**esgarrat**. Recollida de forma general al *DCVB*. Benissa i Teulada.

297. **Tralla** (*f., s.*) Corda o corretja en forma de trena que serveix per a colpejar l'animal. *DLC, DCVB, DRAE*. Teulada i Xàbia.

298. **Trapa** (*f., s.*) Obertura feta en el sòl de la pallissa que la comunica amb el pessebre del corral. *DLC, DCVB*. Teulada i Xàbia.

299. **Travessanya** (*f., s.*) Barra de fusta que subjecta el carro per darrere. El *DCVB* la situa a Tortosa i al País Valencià. *DRAE*. Teulada i Xàbia.

300. **Trillar** (*v. tr.*) Acció de batre el blat i altres cereals a l'era. *DLC, DCVB, DRAE*. Xàbia.

301. **Trull** (*m., s.*) Peça de pedra troncocònica la qual tirada per un animal, s'utilitza per a batre els cereals en l'era. *DLC, DCVB*. // Geosinònim a Benissa de **cup**. *DLC, DCVB*, i *DRAE* com **trullo**. Benissa, Teulada i Xàbia.

302. **Ull** (*m., s.*) Cadascú dels buits que formen els arcs del riu-rau i de la naia. Recollida amb el significat d'arc d'un pont al *DLC* i al *DCVB*.

303. **Ulleres** (*f., p.*) Les dues peces redones fetes de llata que es posen als ulls de l'animal per a fer la batuda. També s'utilitzen per a tapar els ulls lateralment i que l'animal mire sempre endavant. Recollit al *DLC* i al *DCVB*. Teulada i PNBeni.

304. **Ventar** (*v. tr.*) Llançar en l'aire amb forques o pales els cereals després de batre'ls per a separar el gra de la palla *DLC, DCVB* // Acció de passar d'un cabàs a un altre la pansa per tal que el vent elimine la palla i altres impureses. Xàbia.

305. **Vela** (*f., s.*) Tela, especialment de cotó, que cobreix el carro o que es posa damunt els bous o que aconsegueix altres funcions. *DLC, DCVB, DRAE*. PNBeni, Teulada i Xàbia.

306. **Ver** (*adj.*) Designa el cep que fa raïm bo sense empeltar. Apareix en l'expressió **planta vera** com a sinònim de (cep) ver. Recollit, en sentit general, al *DLC* i al *DCVB*.
307. **Verema** (*f., s.*) Terme emprat en l'expressió **tallar verema** per a designar l'acció de tallar el raïm destinat a l'elaboració del vi. Recollit amb el sentit general de collita de raïm al *DLC* i al *DCVB*. Teulada i Xàbia.
308. **Vernet** (*m., s.*) Eina de ferro amb pala lateral emprada per a llaurar la terra quan el conreu requereix enfonsar molt. Alguns del nostres informants identifiquen el vernet amb una **xaruga** petita. Xàbia. A Teulada només el coneixen, i en l'actualitat és la part semblant del tractor.
309. **Viatge** (*m., s.*) Terme que apareix en l'expressió **tindre viatge**. A Xàbia significa que la pansa no es fa malbé tan prompte com el raïm, la qual cosa permetia no tenir tanta pressa en vendre-la i la seua exportació a Anglaterra.
310. **Vinader** (*m., s.*) Home encarregat antigament de la venda del vi. Recollit al *DCVB* i al *DLC* com adjectiu, però el nostre significat apareix en l'entrada **vinater**. PNBeni i Xàbia.
311. **Viver** (*m., s.*) Terreny on es plantaven els denominats barbats. *DLC, DCVB*. Teulada i Xàbia.
312. **Xàbiga** (*f., s.*) Xarxa amb una capacitat de vuit arroves utilitzada per a portar la palla de l'era a casa i pujar-la a la pallissa. Recollida al *DCVB* amb la forma **xàvega**. Teulada i Xàbia.
313. **Xalma** (*f., s.*) Coixí o pell, que forma part de l'aparellada redona, que es posa damunt l'esquena de l'animal per a no fer-li mal. Recollida amb la forma **salma** al *DCVB*, i **xalma** al *DLC*.
314. **Xafar** (*v., tr.*) Sinònim en la majoria dels llocs de **xapar**, encara que normalment l'expressió és xapar el raïm. Sembla que existeix una certa especialització dels termes, i que **xafar** s'usa quan volem indicar que es xafa el peu, i **xapar** en la resta dels casos encara que no ho hem comprovat. *DLC, DCVB, DRAE*.
315. **Xapar** (*v. tr.*) Esclafar una cosa, especialment, el raïm dalt les taules del cup. Recollida amb el nostre significat al *DCVB*. Teulada i Xàbia.
316. **Xaruga** (*f., s.*) Eina de ferro emprada per a llaurar consistent en una pala de ferro, i utilitzada quan hom vol enfonsar més en la terra. *DLC, DCVB*. PNBeni, Teulada i Xàbia.
317. **Xarugar** (*v. itr.*) Acció de llaurar amb xaruga, la qual cosa implicava remoure amb més força la terra. *DCVB*. Teulada i Xàbia.
318. **Xassetles** (*f., p.*) Varietat de planta americana el nom tècnic de la qual es **Chassela**.
319. **Ximenera** (*f., s.*) Geosinònim d'**espitllera** a Teulada. El *DCVB* recull aquesta variant com dialectalisme.
320. **Xinglot** (*m., s.*) Tros de raïm que es desprén d'un altre més gran. No apareix al *DLC*, i el *DCVB* remet a **singlot**, per tant, sembla una palatalització i africació de [s-].
321. **Xinguer** (*m., s.*) Clau de ferro o de fusta per a lligar els timons a la collera de l'animal. El *DCVB* recull la forma **xanguer**. Teulada.

322. **Xipreret** (*m., s.*) Terme que apareix en l'expressió **ensofrar de xipreret**, i que fa referència a l'ús d'una branca de xiprer en aquest tipus d'ensofrada primerenca. El *DCVB* adverteix que la pronúncia amb [s-] és prou general.

CONCLUSIONS

Aquest treball sols pretén ser un convit a la investigació d'un món que està a punt de desaparèixer però, que tant ens ha influït. Xàbia i qualsevol altre poble de la Marina Alta no s'entén sense l'escaldà. Aquesta ens ha configurat el paisatge. Què és Xàbia sense els rius, els bancals, els sequers? Probablement, un altre poble. Tampoc hem d'oblidar que tenim un origen agrícola, cosa que justifica en gran mesura la nostra mentalitat. Hui molts dels nostres jóvens desconeixen aquest món que ha estat el suport vital dels pares i avis. Allò més lamentable és que aquesta desconeixença és culpa nostra: per què ens avergonyim dels nostres orígens? Aquesta escriptura de llibres d'etnografia no s'han de limitar a formar part de les biblioteques o de l'enyor de la infantesa o de la joventut, sinó ens han d'ajudar a educar els fills en l'amor al poble i a la manera de viure dels seus avantpassats.

Amb aquest treball, pretenem obrir un diàleg sobre aquest món que no hem de deixar morir i la societat turística present que vol fer-nos perdre la nostra identitat com a poble i el que és pitjor oblidar d'on venim i, per tant, qui som.

No volem deixar, per últim, d'assenyalar que aquest article té el seu origen en un treball d'aquells meravellosos anys de facultat. El treball realitzava també una anàlisi lingüística i una classificació semàntica dels mots d'aquest petit corpus lingüístic. Això no obstant, hem considerat que en aquest cas això excedia les modestes pretensions d'aquest article.

BIBLIOGRAFIA**Diccionaris**

A. M. Alcover-F. de B. Moll, *Diccionari Català-Valencià-Balear*, Palma de Mallorca, 1930-1962.

Diccionari de la Llengua Catalana, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1993³.

Diccionario de la Lengua Española, Madrid, Espasa-Calpe, 1992.

Andolz, R., *Diccionario de aragonés*, Zaragoza, Librería General, 1977.

Enciclopèdies

Gran Enciclopèdia Valenciana, València, Difusió de Cultura Valenciana, 1991.

Gran Enciclopèdia Catalana, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1976-1993.

Altres

Briz, A., *El léxico de la vid en la comarca de Requena-Utiel*, València, Institució Alfons el Magnànim, 1985.

Cabrera, Mª R., *El conreu de la vinya i l'elaboració de la pansa a la comarca de La Marina: estudi etnogràfic*, Alacant, Institut de Cultura Juan Gil-Albert, 1992.

Casanova, E., «Notes sobre el parlar de La Marina Alta»,

Aguaites 10, 1994, pp 73-84.

Colomina, J., «Mallorquinismes a Tàrbena i a La Marina Alta», *Actes del Setè Col.loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Barcelona, PAM, pp 383-423.

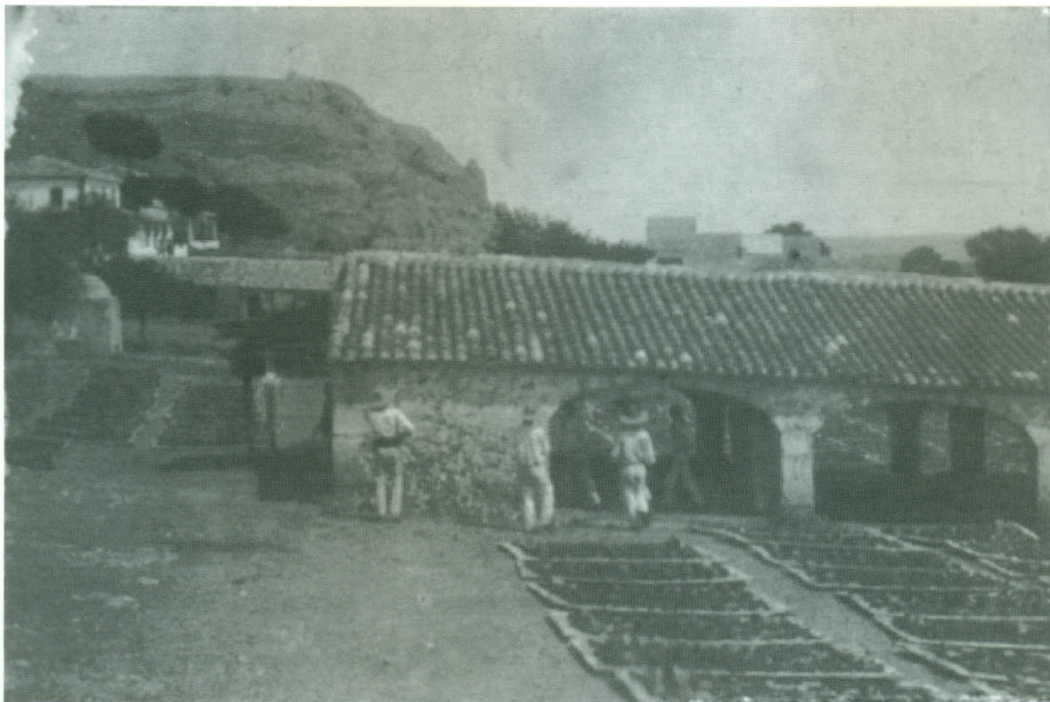
Ferrando, Mª V., « Camp semàntic de les faenes del camp a Benicalap », *Miscel.lània Joan Fuster*, PAM.

Martínez Roda, F., *Utiel: la tierra y los hombres*, Utiel, Ayuntamiento de Utiel, 1978.

Veny, J, *Introducció a la dialectologia catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1986.

Veny, J, *Els parlars catalans*, Mallorca, Moll, 1984.

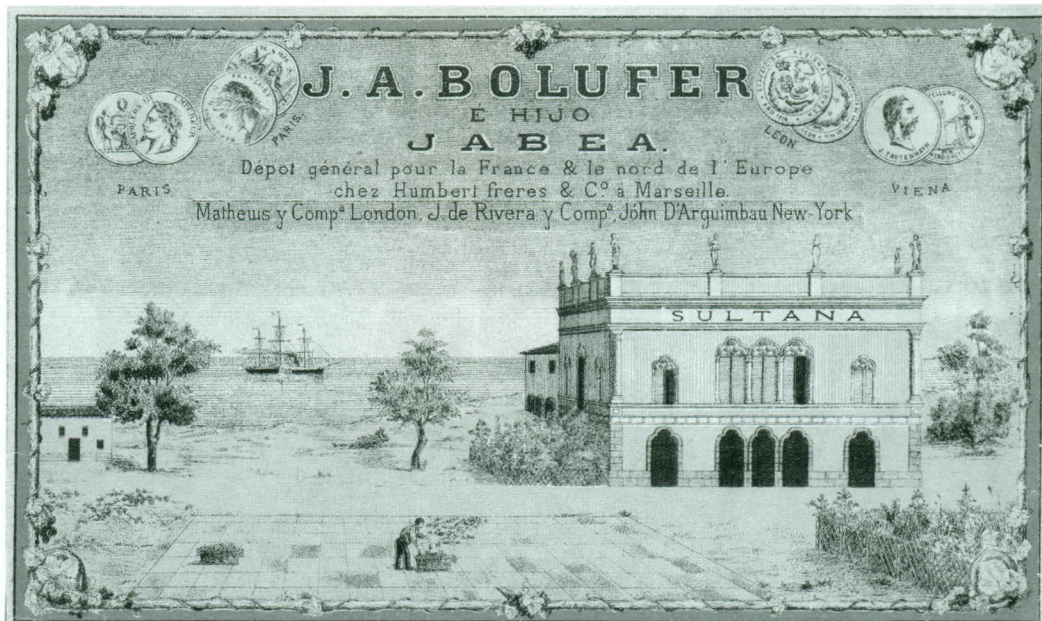
L'elaboració de la pansa a la Marina Alta, Conselleria d'Agricultura i Pesca, 1990.

Sequer i riurau amb els canyissos escampats als Rafals. Darreries del segle XIX.
Foto Arxiu Chorro.

Carro amb toldo, al fons un riurau dels Rafals. Darreries segle XIX.
Foto Arxiu Chorro.

Cromo de caixa de pansa de la casa Bolufer. Darreries del segle XIX. Fons del Mvsev Municipal de Xàbia.

Escaldant a les Senioles. Anys quaranta. Foto: Família Cruaïes-Bolufer.

Cromo de caixa de pansa de la casa Guardiola. Darreries del segle XIX. Fons del Mvsev Municipal de Xàbia.

Riurau de la Riba. Foto Arxiu Mvsev Municipal de Xàbia